

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА МОДЕЛЬ «ВИГРАШ-ВИГРАШ»: КОНТЕКСТИ ОКРЕМИХ КРАЇН ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Максим Сергійович Філяк¹, Володимир Анатолійович Аредов²

У статті досліджено виклики, з якими стикається сучасне суспільство щодо збалансованого розвитку, з урахуванням економічних, соціальних та екологічних аспектів. У цьому контексті концепція сталого розвитку виходить на передній план як соціоекономічна модель, спрямована на досягнення "виграшу-виграшу" для всіх учасників. В статті проаналізовано дослідження економістів щодо моделі сталого розвитку в різних соціоекономічних контекстах окремих країн, виокремлюючи значний внесок у цю сферу. Шляхом розгляду моделей розвитку спільнот, таких як "бочка", "лійка" та інші, а також шляхів синтезу елементів розвитку, поглиблено розуміння моделей розвитку спільнот та важливості синтезу елементів розвитку для досягнення сталості. Використання показників сталого розвитку також забезпечує, що розвиток є не лише економічно доцільним, але й соціально та екологічно відповідальним. Поглиблено розуміння моделей розвитку спільнот та важливості синтезу елементів розвитку в русі на шляху до сталого розвитку. Підкреслено значущість показників сталого розвитку як компоненту маркерів розвитку поселень, зокрема, питання доступу до базових послуг, охорони навколишнього середовища та соціальної справедливості.

Ключові слова: програмно-орієнтований підхід, сталий розвиток, соціально-економічний розвиток, модель обігу ресурсів, регіональний розвиток.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство стикається зі значущими викликами щодо збалансованого розвитку, який би враховував економічні, соціальні та екологічні аспекти. У цьому контексті концепція сталого розвитку виходить на передній план як суспільно-економічна модель, спрямована на досягнення "виграш-виграш" для всіх учасників [2]. Дослідження присвячене аналізу досліджень економістів щодо моделі сталого розвитку в різних соціально-економічних контекстах окремих країн. У рамках вказано дискурсу важливо розглянути основні наукові розробки дослідників, які внесли свій внесок у дану тематику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями моделі сталого розвитку в різних соціально-економічних контекстах займалися українські та закордонні вчені, серед яких: Михайло Хвесик (інституціональна модель природокористування), Борис Буркинський (модель обігу ресурсів для регіонального розвитку), Василь Голян (аналіз взаємодії економічних, екологічних та соціальних чинників у розвитку територіальних кластерів). Олександр Коваленко (дослідження ролі інновацій у сприянні сталому розвитку), Василь Кравців (концептуальні засади розробки програми використання та охорони природно-ресурсного

потенціалу), Тім Джексон (розвиток моделі «кругової» економіки), Мішель Даміян (зв'язок сталого розвитку та місцевого економічного розвитку), Амартія Сен (людський розвиток як компонент сталого розвитку) та інші [1]. Водночас, недостатньо вивченим є сполучення моделей сталого розвитку із програмно-орієнтованим підходом, а також порівняння існуючих моделей кругообігу ресурсів у територіальній громаді.

Формування цілей статті (постановка завдання). Проаналізувати дослідження економістів щодо моделі сталого розвитку в різних соціоекономічних контекстах окремих країн та визначити їх внесок у цю сферу; а також вивчити моделі розвитку спільнот, такі як "бочка", "лійка" та інші, та шляхи синтезу елементів розвитку для досягнення сталості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сталий розвиток як регулятор системи замкнутого обігу економічних ресурсів мікрорегіону та територіального кластеру.

Британський екологічний економіст Тім Джексон відомий своєю науковою роботою в галузі сталого розвитку та взаємодії між економічним процвітанням і екологічною стійкістю. Його дослідження часто акцентують на необхідності більш збалансованого та сталого підходу до економічного зростання.

¹ Максим Сергійович Філяк, кандидат економічних наук, докторант Львівського університету бізнесу та права
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-0931-5196>
E-mail: maxym.filyak@gmail.com

² Володимир Анатолійович Аредов, аспірант Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-6790-5979>
E-mail: volodymyr.aredov@gmail.com

п. Джексон вніс значний внесок у вивчення сталого розвитку через розвиток економічної моделі, яка є збалансованою з точки зору соціальних, економічних та екологічних цілей. Підтримуючи концепції щодо замкнутого обігу економічних ресурсів, Джексон писав про важливість «кругової» економіки, де ресурси використовуються більш ефективно, відходи мінімізуються, а негативний екологічний вплив зменшується. У працях Джексона часто обговорюється необхідність співпраці та взаємодії між різними економічними секторами для досягнення цілей сталого розвитку. Він досліджує синергії між секторами та можливості для більш інтегрованого підходу. Джексон також інтегрує екологічні аспекти в економічний розвиток. Він розглядає екологічні обмеження економічного зростання та важливість переходу до більш екологічно орієнтованих практик. Джексон активно займається як теоретичними дослідженнями, так і практичною реалізацією. Він консулює уряди та організації з питань політики сталого розвитку та працює над проектами, спрямованими на підтримку сталості.

Французький економіст Мішель Даміян вніс значний науковий внесок у галузь сталого розвитку та регіональної економіки. Його роботи характеризуються акцентом на складних взаємозв'язках між економічним зростанням, охороною навколишнього середовища та сталим розвитком. У своїй широкій науковій діяльності п. Даміян розглядає концепцію сталого розвитку та її виклики для регіональних та місцевих економік. Він виступає за розвиток такої економічної моделі, яка гармонізує зростання з охороною навколишнього середовища та соціальним благополуччям. Він також підкреслює важливість сприяння місцевому економічному розвитку, зокрема у вирішенні унікальних проблем, з якими стикаються регіональні економіки, особливо у країнах, що розвиваються [8].

Окрім досліджень з більш загальних аспектів сталого розвитку, Даміян докладно розглядає, як інновації можуть сприяти сталому розвитку, створюючи нові продукти та послуги, що є більш екологічно безпечними та соціально відповідальними. Він наголошує на важливості регіональних систем інновацій в сприянні сталому розвитку та економічному зростанні. Енергетична та ресурсна ефективність є ще одним ключовим аспектом в дослідженнях Даміяна [7]. Зокрема, він обговорює потенційні переваги покращення енергоефективності, включаючи зменшення викидів парникових газів та сприяння економічному зростанню через економію витрат та створення робочих місць. Він також акцентує на важливості політик, що сприяють енергоефективності, таких як стандарти, маркування та стимули.

Порівняльні моделі сталого розвитку щодо моделей кругообігу ресурсів

М.А. Хвесик – український економіст та академік Національної академії наук України. Його дослідження спрямовані на регіональну економіку, сталий розвиток та управління природними ресурсами. Він опублікував

численні статті та книги з цих тем, включаючи роботи з порівняльних моделей сталого розвитку в контексті моделей обігу ресурсів.

У своїх роботах Михайло Хвесик наголошує на важливості сталого розвитку для довгострокового економічного та соціального благополуччя громад. Він аргументує, що сталий розвиток вимагає балансу між економічними, соціальними та екологічними факторами, і що цей баланс можливий лише через комплексний підхід, який враховує унікальні характеристики кожного регіону.

п. Хвесик також досліджує різні моделі сталого розвитку, порівнюючи їх переваги та недоліки. Він вважає моделі обігу ресурсів, які акцентують на ефективному використанні природних ресурсів, важливим аспектом сталого розвитку. Проте він також підкреслює важливість соціальних та екологічних факторів у сталому розвитку та аргументує, що моделі обігу ресурсів повинні бути інтегровані в ширший фреймворк, який враховує соціальні та екологічні наслідки економічних діяльностей.

Олександр Амоша – український економіст, який провів дослідження в галузі сталого розвитку та моделей обігу ресурсів. Він є професором Інституту промислової економіки Національної академії наук України та автором численних публікацій з цієї теми. Зокрема, п. Амоша аналізує виклики та можливості сталого розвитку в Україні та пропонує набір пріоритетів політики для його досягнення. Він підкреслює важливість збалансованого економічного зростання з урахуванням соціальних та екологічних аспектів і підкреслює необхідність інституційних змін для підтримки сталого розвитку. Амоша також надає комплексний огляд різних моделей сталого розвитку та аналізує їхні переваги та недоліки. Він також порівнює ці моделі з моделями обігу ресурсів та визначає області для потенційної інтеграції та синергії.

Дослідження цього науковця також спрямовані на застосування принципів сталого розвитку в контексті регіонального розвитку. Зокрема, він представив методологічну концепцію для оцінки потенціалу сталого розвитку різних регіонів України та надає кейси практичної реалізації.

Борис Буркинський – український вчений, доктор економічних наук, професор. Його наукові інтереси включають стале розвитку, регіональну економіку та стратегічне управління. п. Буркинський пропонує модель обігу ресурсів для регіонального розвитку, яка підкреслює важливість замкнутого обігу ресурсів для досягнення сталого розвитку. Він аргументує, що модель обігу ресурсів може служити інструментом стратегічного планування та прийняття рішень у регіональному розвитку, оскільки вона дозволяє оптимізувати використання ресурсів та мінімізувати відходи. У іншому дослідженні Буркинський та його співавтори обговорюють методологію оцінки сталого розвитку регіону на основі набору показників, пов'язаних з економічними, соціальними та екологічними аспектами.

Вони наголошують, що використання такої методології може допомогти виявити сильні та слабкі сторони регіону та розробити стратегії для сталого розвитку.

Василь Голян – відомий український економіст, доктор наук та професор, який вніс значний внесок у вивчення порівняльних моделей сталого розвитку в контексті моделей обігу ресурсів. Його дослідження спрямовані на аналіз взаємодії економічних, екологічних та соціальних чинників у розвитку територіальних кластерів та сталому використанні природних ресурсів. п.Голян підкреслює необхідність збалансованого зростання економіки з охороною навколишнього середовища та соціальним добробутом. Він вважає, що сталий розвиток вимагає інтеграції економічних, екологічних та соціальних політик, а також активної участі всіх зацікавлених сторін. Голян також досліджує роль територіальних кластерів у сталому розвитку. Він вважає, що територіальні кластери можуть допомогти подолати негативні наслідки глобалізації та створити сприятливі умови для сталого розвитку регіонів. Цей науковець також вивчав використання відновлюваних джерел енергії в територіальних кластерах, обстоюючи позицію про те, що розвиток відновлюваних джерел енергії може зменшити залежність від вугільного палива та сприяти сталому розвитку.

Олександр Коваленко – видатний український економіст, який провів дослідження з різних аспектів сталого розвитку, включаючи його взаємозв'язок із моделями ресурсного циклу. п.Коваленко опублікував численні статті та розділи у книгах, де розглянуто ці теми. Він також провів дослідження ролі інновацій у сприянні сталому розвитку. Він аналізує інноваційний ландшафт в Україні та його потенціал для сприяння сталому розвитку, дає уявлення про труднощі, з якими стикаються українські підприємства при впровадженні практик сталих інновацій і підкреслює важливість державної політики та ініціатив у підтримці сталих інновацій.

Дослідження О. Коваленка щодо порівняльних моделей сталого розвитку в контексті моделей ресурсного циклу сприяють розумінню складної взаємодії економічних, екологічних та соціальних факторів у сприянні сталому розвитку.

Василь Степанович Кравців – видатний український економіст, який провів широкі дослідження у сфері сталого розвитку та моделей ресурсного циклу. Його роботи мають акцент на впровадженні принципів сталого розвитку в економічній та соціальній розвитку України, а також на практичному застосуванні моделей ресурсного циклу в управлінні природними ресурсами.

У роботах В.С. Кравціва, зокрема, аналізуються основні концепції та принципи сталого розвитку та їх практичне впровадження в українську економіку. Автор підкреслює важливість створення ефективного інституційного каркасу для сталого розвитку, включаючи правові та регуляторні механізми, які

підтримують принципи екологічної та соціальної відповідальності [3].

Василь Кравців також провів дослідження щодо використання моделей ресурсного циклу в управлінні природними ресурсами. У цих роботах Кравців підкреслює необхідність комплексного підходу до управління природними ресурсами, враховуючи економічні, соціальні та екологічні аспекти використання ресурсів.

Аналіз моделей розвитку громади ("бочка", "лійка" та інші), шляхи синтезу елементів розвитку

Ряд економістів по всьому світу досліджували різні моделі розвитку територіальних громад та способи синтезу елементів розвитку для досягнення сталого розвитку [5]. Однією з часто вивчених моделей є модель "бочка", яка підкреслює потребу в збалансованому розвитку економічних, соціальних та екологічних факторів. Модель "лійки", з іншого боку, підкреслює потребу в розвитку одного чинника, який діє як катализатор для інших факторів розвитку.

Економісти також досліджували способи синтезу елементів розвитку, таких як партнерство держави та приватного сектору та залучення зацікавлених сторін, щоб забезпечити ефективний та сталий розвиток спільнот. Ці моделі спрямовані на збалансування потреб та інтересів різних зацікавлених сторін, включаючи владу, бізнес та місцеву громаду.

Останнім часом показники сталого розвитку стали невід'ємною частиною маркерів, які використовуються для вимірювання та оцінки розвитку поселень. Ці показники, такі як Індекс людського розвитку, Валовий внутрішній продукт на душу населення та Індекс екологічної продуктивності, створюють певні рамки для оцінки економічних, соціальних та екологічних аспектів розвитку та забезпечують сталість та інклюзивність розвитку.

Свій внесок у аналіз моделей розвитку спільнот, включаючи моделі "бочка" та "лійка", а також синтез елементів розвитку та показників сталого розвитку як частини маркерів розвитку поселень внесли економісти з різних країн світу. Один із видатних економістів у цій галузі – Амартія Сен, який підкреслює важливість людського розвитку як ключового компонента сталого розвитку. Робота п.Сен спрямована на необхідність розширення можливостей та свобод людей, таких як доступ до освіти, охорони здоров'я та інших базових потреб, для досягнення сталого розвитку. Ще одним впливовим економістом у цій галузі є Герман Делі, який виступає за економіку сталого стану, яка спроектована для роботи в межах екологічних обмежень. Дослідження п.Далі акцентують на необхідності збалансувати економічний ріст з охороною навколишнього середовища та соціальною справедливістю, і він запропонував ряд політичних рішень для сприяння сталому розвитку. Інші економісти, які внесли свій внесок у цю галузь досліджень, – це Роберт Чемберс [5], який розробив метод участі в сільському розвитку, та Джейн Джейкобс [9], яка написала багато про важливість міського планування та розвитку

громад (спільнот) як фактору сприяння сталому розвитку.

Висновки. Науковий доробок Мішеля Даміяна підкреслює важливість комплексного та взаємозалежного підходу до сталого розвитку, який враховує економічні, соціальні та екологічні чинники. Його дослідження надає цінні уявлення про те, як регіональні економіки можуть ефективно сприяти сталому розвитку через інновації, енергоефективність та місцевий економічний розвиток.

Дослідження М. Хвесика в цілому підкреслюють потребу в комплексному підході до сталого розвитку, який враховує складні взаємозв'язки між економічними, соціальними та екологічними факторами. Він стверджує, що такий підхід є важливим для забезпечення довгострокового економічного та соціального процвітання та захисту природного середовища для майбутніх поколінь.

Дослідження О. Амоші підкреслюють важливість сталого розвитку для досягнення довгострокових економічних, соціальних та екологічних цілей та надає цінні інсайти в теоретичні та практичні аспекти моделей обігу ресурсів та їхньої інтеграції з принципами сталого розвитку.

Науковий внесок Б. Буркінського підкреслює важливість сталого розвитку та необхідність прийняття стратегічного підходу до регіонального розвитку, який враховує ефективне використання ресурсів та захист довкілля. Його роботи – цінний внесок у розробку порівняльних моделей сталого розвитку в контексті моделей обігу ресурсів.

В. Голян аналізує основні виклики та перспективи розвитку відновлюваних джерел енергії в територіальних кластерах, підкреслює важливість сталого розвитку та необхідність інтеграції економічних, екологічних та соціальних політик у розвиток територіальних кластерів.

Роботи О. Коваленка надають уявлення про труднощі та можливості впровадження практик сталого розвитку в різних контекстах та пропонують поради для політиків, підприємців та осіб, які сприяють сталому розвитку.

Науковий внесок В. Кравціва сприяє розробці теоретичного каркасу та практичних інструментів для сталого розвитку та управління ресурсами в Україні та за її межами.

Що стосується аналізу моделей розвитку громади ("бочка", "лійка" та інші), та шляхів синтезу елементів розвитку, у цілому дослідження, проведене економістами в цій області, сприяло кращому розумінню моделей розвитку спільнот та важливості синтезу елементів розвитку для досягнення сталого розвитку. Використання показників сталого розвитку також допомогло забезпечити, що розвиток є не лише економічно доцільним, але й соціально та екологічно відповідальним. Разом ці економісти поглибили наше розуміння моделей розвитку громад та важливості синтезу елементів розвитку в русі на шляху до сталого розвитку. Вони також показали важливість показників сталого розвитку як компоненту маркерів розвитку поселень, зокрема, доступу до базових послуг, охорони навколишнього середовища та соціальної справедливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Буряк П.Ю., Дорошенко С.М. Програмно-цільовий метод як основа вдосконалення планування показників соціальної сфери. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.7. С. 84–91.
2. Бутенко А., Лазарева Є. Програмно-цільове планування як механізм розв'язання проблем інноваційного розвитку економіки. *Економіст*. 2011. № 12. С. 4–8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2011_12_2
3. Кравців В., Павліха Н., Павлов В. Концептуальні засади розробки програми використання та охорони природно-ресурсного потенціалу регіону. *Регіональна економіка*. 2005. № 1. С. 107–115.
4. Хвесик М.А., Голян В.А. Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів: монографія. НАН України, Рада по вивченню продукт. сил України. Київ : Кондор, 2007. 480 с.
5. Chambers R. Participatory rural appraisal and the reversal of power. *The Cambridge Journal of Anthropology, Berghahn Books*. 1996. № 19(1). P. 5–23.
6. Daly H.E. For the common good: Redirecting the economy toward community, the environment, and a sustainable future. Beacon Press. 1994. No. 73.
7. Damian M., Criqui P., Rousset N., Climat: COP27: how responsible are industrialised countries for climate change? *The Conversation*, November, 6. 2022.
8. Damian M. & De Paoli L. Climate change: back to development. *Economics and Policy of Energy and the Environment*. 2017. Vol. LIX. No. 3. P. 5–24.
9. Jacobs J. *Systems of Survival: A Dialogue on the Moral Foundations of Commerce and Politics* (Softcover). 1994. Vintage.

REFERENCES:

1. Buriak, P. Yu., & Doroshenko, S. M. (2010). The program-target method as the basis for improving the planning of indicators in the social sphere [Programno-tsilovyı metod yak osnova vdoskonalennia planuvannia pokaznykiv sotsial'noi sfery]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, 20(7), 84–91.
2. Butenko, A., & Lazareva, Ye. (2011). The program-target planning as a mechanism for solving problems of innovative economic development [Programno-tsilove planuvannia yak mekhanizm rozv'iazannia problem innovatsiinoho rozvytku ekonomiky]. *Economist*, 12, 4–8. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2011_12_2
3. Kravtsiv, V., Pavlikha, N., & Pavlov, V. (2005). Conceptual foundations for the development of a program for the use and protection of the natural-resource potential of the region [Kontseptual'ni zasady rozrobky programy vykorystannia ta okhorony

pryrodno-resursnoho potentsialu rehionu]. *Rehional'na ekonomika*, 1, 107–115.

4. Khvesyuk, M. A., & Holian, V. A. (2007). Institutional model of natural resource management in the face of global challenges: monograph [Instyutsiina model' pryrodokorystuvannia v umovakh hlobal'nykh vyklykiv: monohrafiia]. Kyiv: Kondor.

5. Chambers, R. (1996). Participatory rural appraisal and the reversal of power. *The Cambridge Journal of Anthropology*, 19(1), 5–23.

6. Daly, H. E. (1994). For the common good: Redirecting the economy toward community, the environment, and a sustainable future (No. 73). Beacon Press.

7. Damian, M., Criqui, P., & Rousset, N. (2022, November 6). Climat: COP27: how responsible are industrialised countries for climate change? *The Conversation*.

8. Damian, M., & De Paoli, L. (2018). Climate change: back to development. *Economics and Policy of Energy and the Environment*, 59(3), 5–24.

9. Jacobs, J. (1994). *Systems of Survival: A Dialogue on the Moral Foundations of Commerce and Politics*. Vintage.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AS A SOCIO-ECONOMIC MODEL OF WIN-WIN: CONTEXTS OF INDIVIDUAL COUNTRIES AND RECOMMENDATIONS FOR UKRAINE

Maksym S. Filiak¹, Volodymyr A. Aredov²

The article thoroughly explores the multifaceted challenges modern societies confront in achieving balanced development, one that harmonizes economic progress with social equity and environmental stewardship. Amidst these challenges, the concept of sustainable development emerges as a pivotal socio-economic paradigm aimed at orchestrating outcomes that benefit all stakeholders, commonly referred to as a "win-win" scenario. The article, using cabinet study and literature review methods, meticulously examines economists' studies on the sustainable development model across diverse socio-economic landscapes of individual nations. It delves into seminal contributions to the field, shedding light on pioneering research that has significantly shaped our understanding of sustainable development principles and practices. As a result, by scrutinizing various community development models such as the "barrel" and the "funnel," the article elucidates the complexities of sustainable development frameworks and synthesizes key insights. It underscores the importance of amalgamating different elements of development to foster resilience and sustainability within communities. Through such analyses, economists deepen our comprehension of the intricate dynamics of community development and underscore the critical role of synthesized development approaches in steering societies towards sustainable trajectories. Furthermore, the article underscores the indispensable role of sustainable development indicators in guiding policy formulation and decision-making processes. By employing robust indicators, policymakers can ensure that development initiatives not only foster economic growth but also uphold social equity and environmental integrity. This holistic approach to development underscores the interconnectedness of economic, social, and environmental dimensions and emphasizes the need for integrated strategies to address complex societal challenges effectively. Moreover, the research elucidates the significance of sustainable development indicators as fundamental components of settlement development markers. By gauging factors such as access to basic services, environmental conservation efforts, and social justice initiatives, these indicators provide invaluable insights into the overall well-being and resilience of communities. In practical dimension, this research represents a comprehensive exploration of sustainable development paradigms, drawing on the insights of leading economists to offer nuanced perspectives and actionable recommendations. By synthesizing research findings and highlighting best practices, the article contributes to advancing the discourse on sustainable development and provides valuable guidance for policymakers and practitioners striving to foster resilient, equitable, and environmentally responsible societies.

Keywords: program-oriented approach, sustainable development, socio-economic development, resource circulation model, regional development.

JEL Classification: A23, J11, Q01

Стаття надійшла до редакції 19.04.2024

The article was received April 19, 2024

¹ Maksym S. Filiak, Ph.D. in Economics, Doctoral Student, Lviv University of Business and Law

² Volodymyr A. Aredov, Postgraduate Student, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University